

จุดพลิกผันสำคัญในช่วงต้นระบอบประชาธิปไตย
กับการสะท้อนประวัติศาสตร์การรบของกองทัพไทยสมัยใหม่

พิมพ์ครั้งที่ ๔

เบื้องแรกปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

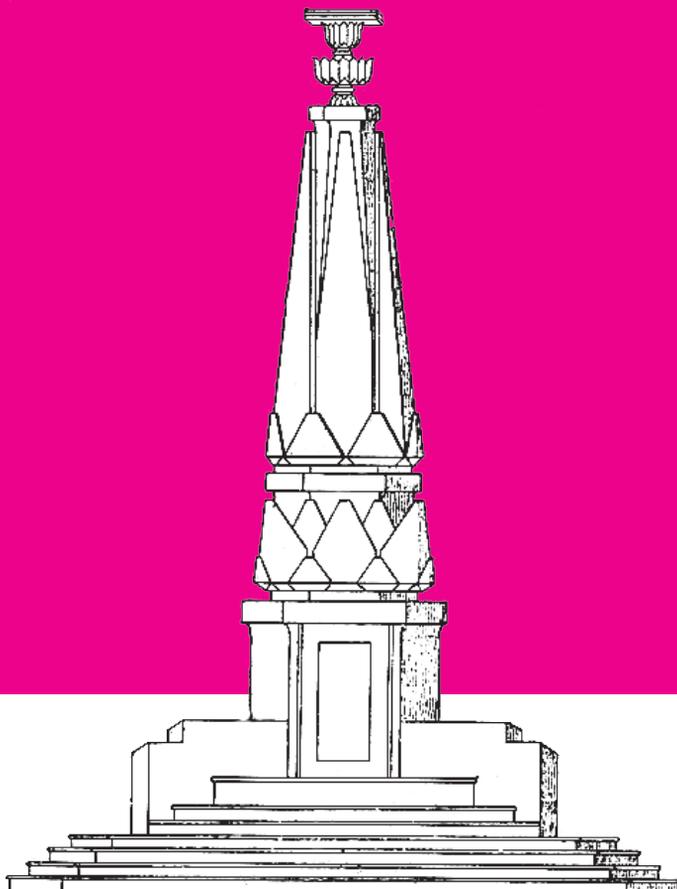
ตบฏบวรเดช

ณัฐพล ใจจริง

ศิลปวัฒนธรรม
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

กบฏบวรเดช :
เมืองแรกปฏิบัตินิยมปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

กบฏบวรเดช :
เบื้องแรกปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

ณัฐพล ใจจริง

ราคา ๒๓๐ บาท

กบฏบวรเดช : เบื้องแรกปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

• หนังสือน่าสนใจ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กันยายน ๒๕๕๙, พิมพ์ครั้งที่ ๒ : มกราคม ๒๕๖๐
พิมพ์ครั้งที่ ๓ : สิงหาคม ๒๕๖๓, พิมพ์ครั้งที่ ๔ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕
ราคา ๒๓๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ณัฐพล ใจจริง.

กบฏบวรเดช : เบื้องแรกปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕.

พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๖๕.

๓๓๖ หน้า. --(ประวัติศาสตร์).

๑. ไทย--ประวัติศาสตร์--กรุงรัตนโกสินทร์, ๒๔๗๕.

I. ชื่อเรื่อง.

959.306

ISBN 978 - 974 - 02 - 1515 - 8

สำนักพิมพ์มติชน | www.matchonbook.com

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, นงนุช สิงหเดชะ
- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : จุฑิธรณ์ ทิมวัฒน์, สุภาชัย สุชาติสุธาธรรม
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน
- พิสูจน์อักษร : ปารดา นุ่มน้อย
- กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม
- ศิลปกรรม : นุสรา สมบูรณ์รัตน์
- ออกแบบปก : สุลักษณ์ บุญปาน
- ประชาสัมพันธ์และการตลาด : ศิริญา สุวรรณโค, กฤษณ์ณรงค์ บัวใหญ่, ณัชชา เขียวกล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล

ประชาชนิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๓๕

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๕๔๑๘

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาชนิเวณ ๑

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๐๐๐, ๒๑๐๘

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๙๖๑๓

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาชนิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๐-๓๓๕๓

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๑-๙๐๑๒

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak,

Bangkok 10900 Thailand

หากท่านต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้
จำนวนมากในราคาพิเศษ
โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานดี จำกัด
โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๓
โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๑-๙๐๑๒

MATCHON
PREMIUM
PRINT

ฝ่าย MATCHON PREMIUM PRINT

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

รับผลิิต์สิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๑๙, ๒๔๒๔

โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๑-๙๐๑๒

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์

เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว

กรุณาติดต่อมาที่ email: matchonbook.sales@gmail.com

หรือ inbox matchonbook เพื่อขอเปลี่ยนแปลงใหม่

สารบัญ

กบฏบวรเดช :

เบื้องแรกปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

คำนำ	(๗)
๑ การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ ของประวัติศาสตร์การเมืองไทย	๓
กราวพากย์ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ ของประวัติศาสตร์การเมืองไทย	๓
๒ ความตึงเครียดของระบอบการเมืองใหม่ในสยาม	๒๑
ความคุกรุ่นจากการพลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน	๒๑
การรัฐประหารของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา	๓๓
ความล้มพันธุระหว่าง	
สถาบันพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล	๔๐
“การก่อการไม่สงบครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่เริ่มการปฏิวัติ” :	
แผนต่อต้านการปฏิวัติ ๒๔๗๕	๔๒
สถาบันพระมหากษัตริย์ท่ามกลางความขัดแย้ง	๔๕
๓ แผน “กู้บ้านกู้เมือง” (“The Counter Revolution”)	๖๓
พวกเรา คือ ใคร	๖๓
แผนหลังเลือดที่วังปารุสก์	๗๖
สถานการณ์เพชรบุรีถึงหัวหินก่อนการสู้รบ	๗๗
การพยายามยับยั้งการต่อต้านการปฏิวัติ	๗๙
แม่น้ำ ๔ สายของ “คณะกู้บ้านกู้เมือง”	๘๒

๔ การณีกำลั่งสู้ของรัฐบาล ๙๕

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล และราชสำนักท่ามกลางวิกฤตกาล	๙๕
ความพยายามของรัฐบาลในการขอเจรจา และกระสุนปืนใหญ่นัดแรก	๑๐๐
“งดยงตอนเมือง” ว่าด้วย “ความเป็นกลาง” ของกองทัพเรือในสถานการณ์สู้รบ	๑๐๔
ความเป็นหนึ่งเดียว เพชรบุรี-บวรเดช รุกرب สงครามจิตวิทยา	๑๑๐ ๑๑๑
สู่สมรภูมิต่างๆ : แนวรบที่บางเขน... เหตุการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง	๑๑๔
เสียดวงอำนาจสงคราม และการโต้กลับด้วย ป.ต.อ.	๑๑๖
ปล่อย “ตอร์ปิโดบก” ไม้ตายของคณะกู้บ้านกู้เมือง	๑๒๖
ความหมายของ “ความเป็นกลาง” ในสถานการณ์สู้รบ	๑๓๗
จังหวัดต่างๆ ท่ามกลางสถานการณ์สู้รบ	๑๔๐
พระราชบัญชาให้ถอยทัพ	๑๔๒

๕ ราชันผู้นิราศ ๑๕๙

การทรงวางพระองค์เป็นกลาง	๑๕๙
แปรพระราชฐาน : เสด็จฯ พระตำหนักเขาน้อย	๑๖๓

๖ พลเมืองอาสาสมัคร ๑๗๗

พลเมืองอาสาสมัครปราบกบฏ	๑๗๗
พลเมืองอาสาสมัครฯ ในอีสาน	๑๘๔
การช่วยเหลือกิจการปราบกบฏ	๑๘๘

๗ ความปั่นป่วนในการถอนทัพ ๑๙๕

การถอนทัพและการแปรพักตร์ ๑๙๕
เสมียนรลไฟกับการต่อต้านการก่อกบฏ ๒๐๐

๘ สมรภูมิตินลับ ๒๐๕

สู้สมรภูมิ ๒๐๕
ของขั้วฉนวนระแแต่กองทัพรัฐบาล ๒๐๙
จากพระยาศรีสิทธิสงคราม ๒๐๙

๙ พระบารมีปกเกล้าฯ ๒๒๒๕

เมื่อกองทัพรัฐบาลยตราถึงประตู่ชุมพล ๒๒๕
ความรู้สึกรู้สึกคิด ๒๓๕
และปฏิกิริยาของสังคมต่อเหตุการณ์ ๒๓๕
กบฏบวรเดชในสายตาทนังสื่อพิมพ์ต่างประเทศ ๒๓๙
พระปกเกล้าฯ ทรงขอให้ผ่อนผันโทษให้กับกบฏบวรเดช ๒๔๐
การเชิดชูเกียรติ และการสร้างสัญลักษณ์ ๒๔๐
เตือนความทรงจำ ๒๔๒
อนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ ๒๔๔
สถาปนา “ศาลฎาชี ๓๖ เทพการเมือง” ๒๕๖

บทสรุป ๒๖๗

บรรณานุกรม ๒๗๔

ภาคผนวก ๒๙๑

ภาคผนวกที่ ๑ ๒๙๒
ภาคผนวกที่ ๒ ๓๐๔
ภาคผนวกที่ ๓ ๓๒๐

ประวัติผู้เขียน ๓๒๖

คำนำ

กบฏบวรเดช :

เบื้องแรกปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

ความพยายามเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่แตกต่างไปจากเดิมนั้นอาจเป็นปกติธรรมดาที่ย่อมก่อให้เกิดความไม่เห็นพ้องปรากฏควบคู่ไปด้วยกันเสมอ ดุจเคยกับการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ผลจากการปฏิวัติข้างคั้นนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลในทางการเมือง ย่อมก่อให้เกิดความเป็นปฏิปักษ์จากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยเช่นกัน นับแต่ระบอบใหม่ถูกสถาปนาขึ้น สถาบันการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ถือกำเนิดขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญยังอยู่ในกระบวนการเรียนรู้บทบาท หน้าที่ และการปรับตัวเข้าหากัน อย่างไรก็ตาม แม้ความขัดแย้งและการประนีประนอมจะเกิดสลับกันไปมาตลอดช่วงเบื้องแรกของการปฏิวัติสยามก็ตาม แต่ในท้ายที่สุดความหวาดระแวงระหว่างกันผลักดันให้เกิดการใช้กำลังทางการทหารเข้าตัดสิ้นความเหนือกว่าก็บังเกิดขึ้น อันเรียกกันทั่วว่า “กบฏบวรเดช” ซึ่งความขัดแย้งครั้งนี้ถือเป็นจุดพลิกผันสำคัญยิ่งในช่วงต้นของระบอบใหม่

ไม่แต่เพียง “กบฏบวรเดช” จะก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองที่สำคัญยิ่งต่อประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์การทหารไทยสมัยใหม่ ที่กองทัพไทยได้แสดงแสนยานุภาพทางการรบสมัยใหม่ที่นำตื่นตาตื่นใจยิ่ง นอกจากนี้ เหตุการณ์นี้ยังเป็นสิ่งที่น่าใคร่ครวญว่า หากแม้การสถาปนาระบอบ

ประชาธิปไตยจะมีความยากลำบากแล้ว แต่การธำรงรักษาระบอบการปกครองให้อยู่รอดปลอดภัยได้นั้น อาจจะยากเสียยิ่งกว่า หากปราศจากเหล่าพลเมืองที่มีความแข็งขันเกื้อหนุนค้ำจุนจากรากฐานของระบอบการปกครอง คุณตั้งฉวงฉิมก รุสโซได้กล่าวเตือนไว้ถึงความเปราะบางของระบอบประชาธิปไตยในหนังสือสัญญาประชาคม (Social Contract) ว่า “การจะดำรงระบอบประชาธิปไตยไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอื่นนั้น จำต้องมีพลเมืองที่มีความระมัดระวังและความเข้มแข็ง พลเมืองจะต้องตั้งสมพันธและความหนักแน่น เพื่อให้ไว้ใช้เป็นอาวุธป้องกันและรักษาระบอบนี้”

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณบุคคลต่างๆ ที่เมตตาให้ปัญญาและนำมามุมมองและโอกาสให้กับข้าพเจ้า

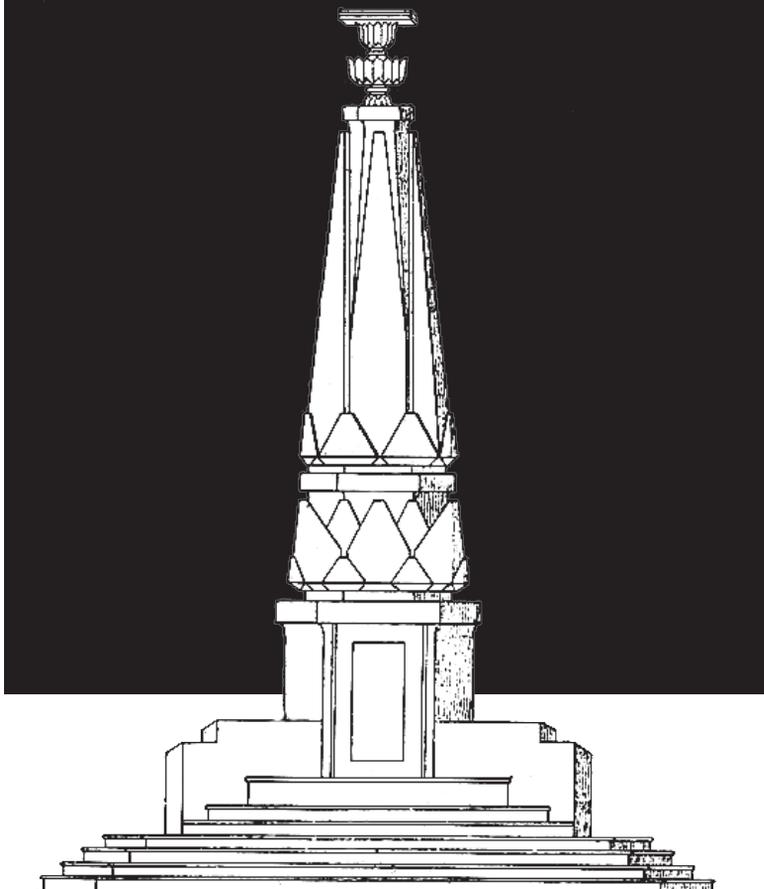
ข้าพเจ้าขอขอบคุณ “ป้า”-คุณจิรวัดส์ ปันยารชุน พิบูลสงคราม คุณนิศย์ พิบูลสงคราม รศ. ดร. กุลลดา เกษบุญชู-มีด ผศ. ดร. เกษม เพ็ญภินันท์ คุณจุฑารัตน์ สมอคร รศ. ฉลอม สุนทรวาจาณิชย์ ศ. ดร. ธงชัย วินิจจะกุล ศ. ดร. นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ คุณนริศ จรัสจรรยาวงศ์ ศ. ดร. บุญทัน ดอกไธสง ผศ. ดร. บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ คุณยุทธภูมิ พิณจวัฒน์ อาจารย์มารดาวรัตน์ สุขสง่า ศ. ดร. ลิขิต ชีรเวคิน รศ. ดร. ฤกษ์ เกิดวิชัย รศ. พิศณุ พูนเพชรพันธุ์ ผศ. ดร. พิษณุ สุนทรวิรักษ์ อาจารย์ ดร. วิชาญเลิศพล รศ. วิณา เขี่ยมประไพ ผศ. วันวิชาติ บุญโปร่ง อาจารย์ศิวพล ละของสกุล อาจารย์ศรีบุญ เทพสงเคราะห์ คุณสุพจน์ แจ็งเร็ว ศ. ดร. อนุสรณ์ ติมมณี และ ศ. ดร. เอนก เหล่าธรรมทัศน์

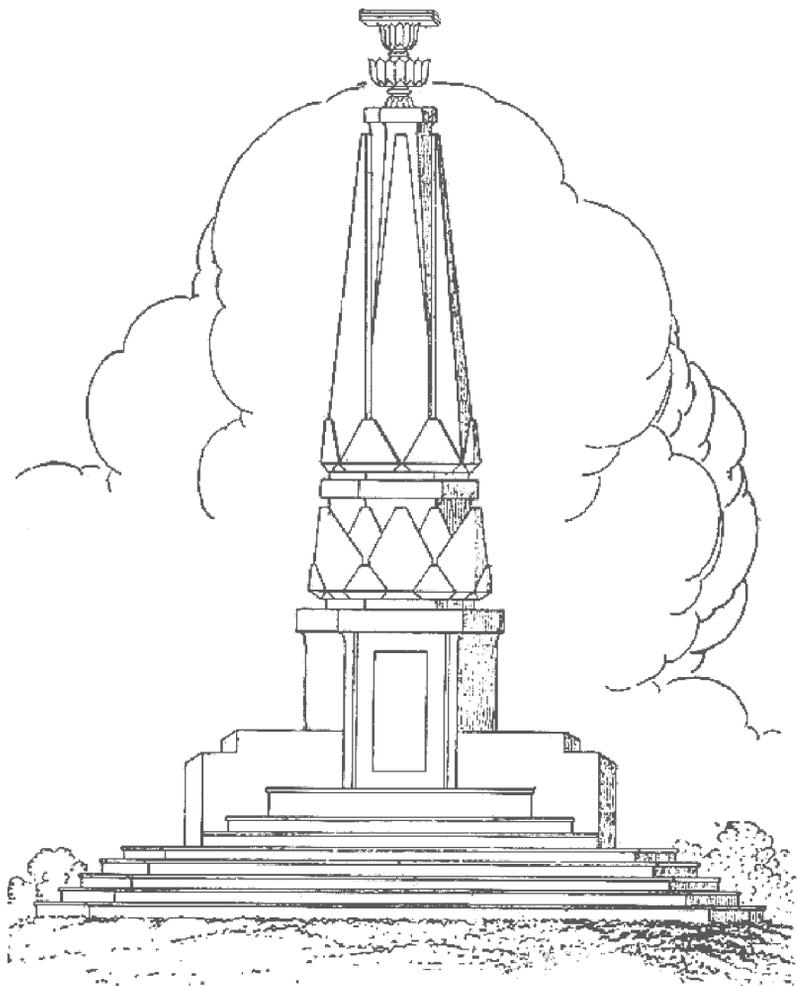
รวมทั้งเพื่อนๆ อีกหลายคนที่คุณช่วยเหลือแนะนำมาตลอดนานนับสิบปี สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณแม่และครอบครัวที่เข้าใจและอนุญาตให้ข้าพเจ้าใช้ชีวิตค้นคว้ากับกองหนังสือและเอกสารเก่าคร่ำคร่าตามวิถีที่ข้าพเจ้ารัก

ณัฐพล ใจจริง

แต่
เพลิน

กบฏบวรเดช :
เมืองแรกปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ ของประวัติศาสตร์การเมืองไทย

กรราวพากย์ ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ ของประวัติศาสตร์การเมืองไทย

ในรอบหลายทศวรรษที่ผ่านมาภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ไทยมีความเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับแนวคิดและวิธีการศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เนื่องจากระบบเผด็จการทหารที่เคยเป็นศูนย์กลางของอำนาจได้ล่มสลายลง ส่งผลสะท้อนต่อวงการของปัญญาชนไทยอย่างกว้างขวาง

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดกระแสความพยายามโต้แย้งการเขียนประวัติศาสตร์แบบจารีตประเพณีที่เน้นเรื่องพระราชพงศาวดารและราชอาณาจักรที่เคยถูกใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการรักษาอำนาจและความชอบธรรมของรัฐ มาสู่การเขียนประวัติศาสตร์แบบใหม่ที่ท้าทายและปฏิเสธความรู้เกี่ยวกับอดีตแบบเดิม อันก่อกำเนิดความต้องการอดีตแบบใหม่จนเกิดความพยายามทางปัญญาของนักประวัติ

ศาสตร์จำนวนมากหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่พยายามจะเขียนประวัติศาสตร์ไทยแบบใหม่และประวัติศาสตร์ไทยที่แตกต่างไปจากของเดิม เช่น ความพยายามให้ความหมายการปฏิวัติ ๒๔๗๕ และรัฐบาลหลังการปฏิวัติชุดต่อๆ มาเสียใหม่^๑

ทั้งนี้ กระแสของกิจกรรมทางปัญญาของนักประวัติศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ ผู้สนใจในการพัฒนาทางการเมืองให้ความหมายการปฏิวัติ ๒๔๗๕ โดยเฉพาะภายหลังการเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และพฤษภาคม ๒๕๓๕ จนมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความทรงจำของสังคมในช่วงต่อมาเป็นอย่างมาก อันเห็นได้ชัดจากรูปธรรมที่ปรากฏ คือ การสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ (๒๕๒๑) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (๒๕๒๑) และสถาบันพระปกเกล้า (๒๕๓๖) เป็นต้น

ในปัจจุบันยังคงมีกระแสการให้ความหมายการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ที่แตกต่างกัน อันนำไปสู่การรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในอดีตของไทยที่ไม่ตรงกัน ระหว่างฝ่ายหนึ่งตีความว่า การปฏิวัติ ๒๔๗๕ คือ การโค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การสถาปนาระบอบประชาธิปไตย กับอีกฝ่ายตีความว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเป็น “พระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตย” ที่ทรงสละพระราชอำนาจให้กับประชาชนไทย โดยการตีความอย่างหลังนี้ได้สร้างแนวคิดเรื่อง “พระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตยของไทย” ขึ้น จนนำมาสู่พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทยในปัจจุบัน^๒

อย่างไรก็ตาม การขยายพรมแดนของความสนใจต่อความหมายของการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ว่าคือ จุดเริ่มต้นของประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางภายหลังรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ส่งผลให้การปฏิวัติ ๒๔๗๕ และบทบาทของ “คณะราษฎร” ถูกบูรณปฏิสังขรณ์ (Reconstruction) ให้มีความหมายภายในสังคมอย่างมาก และมีงานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิวัติ ๒๔๗๕ และคณะราษฎรเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ^๓

๔ กบฏบวรเดช :

เบื้องแรกปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

อย่างที่ได้อธิบายมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ภายหลังจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เกิดกระแสการศึกษาระวัติศาสตร์การเมืองไทยทั้งในหมู่นักประวัติศาสตร์และนักรัฐศาสตร์สายการพัฒนาทางการเมือง (Political Development) อย่างกว้างขวาง มีการศึกษาประเมินคุณค่าการปฏิวัติ ๒๔๗๕ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาการเมืองของไทยสมัยใหม่ตั้งแต่ภายหลัง ๒๔๗๕ เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เหตุการณ์ “กบฏบวรเดช” / “คณะกู้บ้านกู้เมือง” ได้กลายเป็นเหตุการณ์สำคัญบนสายธารประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ในฐานะที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประวัติศาสตร์การเมืองไทย นำมาสู่กระแสการตีความและการให้ความหมายต่อเหตุการณ์กบฏบวรเดช/คณะกู้บ้านกู้เมืองที่แตกต่างกัน อันถือเป็นทางแยกของการสร้างภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ที่ไม่เหมือนกัน

กล่าวอย่างกระชับแล้ว เหตุการณ์กบฏบวรเดช/คณะกู้บ้านกู้เมืองเป็นชุดของเหตุการณ์ปฏิวัติการปฏิวัติ (Counter Revolution) ที่เกิดต่อเนื่องภายหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ที่มีระดับความรุนแรงของการต่อต้านสูงด้วยใช้กำลังทางการทหารพร้อมอาวุธยุทโธปกรณ์จากหัวเมืองที่นำโดย นายพลเอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช เข้ามาสู่พระนครเพื่อยื่นคำขาดเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ต่อรัฐบาลเมื่อกลางเดือนตุลาคม ๒๔๗๖

แม้เหตุการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นมากกว่า ๘๐ ปีแล้วก็ตาม แต่ผู้เขียนเห็นว่า เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบสำคัญ ๒ ประการ ดังนี้ ประการแรก ผลกระทบต่อการพัฒนาทางการเมืองของสยาม กล่าวคือ กบฏบวรเดช/คณะกู้บ้านกู้เมือง เป็นเหตุการณ์ (Event) ที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง (Political Institution) ของสยามในช่วงแรกของระบอบใหม่ ในลักษณะที่มีผลในทางลบต่อสัมพันธ์ภาพเชิงประนีประนอมระหว่างสถาบันรัฐบาลกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในช่วงเวลานั้น และเมื่อรัฐบาลสามารถปราบปรามกบฏบวรเดชได้ รัฐบาลได้เดินหน้าสร้างประเทศตามแนวทางและอุดมการณ์ของพวกเขาอย่างเต็มที่อันถือเป็น

การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ทางการเมืองของไทยอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่มีนโยบายสร้างชาติ อันต้องการนำพาประเทศสยามไปสู่ความเป็นสมัยใหม่^๔

ประการที่สอง คือ ผลกระทบในระดับของความหมายและวิธีการเล่าเรื่อง (Narration) ในการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์การเมืองไทย (Historiography) กล่าวคือ ความหมายของเหตุการณ์กบฏบวรเดช/คณะกู้บ้านกู้เมือง ถูกตีความซับซ้อนชีวิตให้มีความหมายทางการเมืองไปตามบริบททางการเมืองของไทย จนอาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์กบฏบวรเดช/คณะกู้บ้านกู้เมืองเป็นเหตุการณ์กบฏเพียงครั้งเดียว ที่มีความหมายโดดเด่นอยู่บนหน้าประวัติศาสตร์การเมืองไทยมาอย่างยาวนาน และมักถูกหยิบยกขึ้นมาให้มีความหมายต่อการรับรู้สภาพการณ์ทางการเมืองและถูกใช้เป็นอุดมการณ์ในการต่อสู้ทางการเมืองไทยหลายครั้งนับตั้งแต่เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และเหตุการณ์เมษายน ๒๕๕๓ เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้เขียนได้สำรวจพบว่า การเขียนถึงเหตุการณ์ดังกล่าวในประวัติศาสตร์นิพนธ์การเมืองไทยสมัยใหม่หลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ถูกนำเสนอออกเป็น ๒ กระแส ดังนี้

การเขียนถึงเหตุการณ์นี้ในประวัติศาสตร์นิพนธ์การเมืองไทยที่ถือ*กระแสหลัก* (Main Stream) ถูกยกขึ้นมาอย่างสำคัญในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ เพื่อต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพล ถนอม กิตติขจร ด้วยความเชื่อว่า เหตุการณ์คณะกู้บ้านกู้เมืองเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อต้านรัฐบาลทหาร (คณะราษฎร)-ผู้ช่วงชิงพระราชอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ไป ด้วยเหตุนี้ เหตุการณ์คณะกู้บ้านกู้เมือง เมื่อปี ๒๔๗๖ จึงถูกตีความว่า ไม่มีความแตกต่างจากบทบาทและความเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาและประชาชนในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่ต่อสู้กับเผด็จการทหาร กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ เหตุการณ์คณะกู้บ้านกู้เมือง ถูกตีความในเชิงบวกภายใต้ความเชื่อเรื่อง *“พระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตย”* อันเชื่อว่า พระมหากษัตริย์ไทยนับแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระ

๖ กบฏบวรเดช :

เบื้องแรกปฏิทินประวัติศาสตร์สยาม ๒๔๗๕

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญ ในวันพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญ วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๖

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผู้วางรากฐานระบอบประชาธิปไตยเรื่อยมาจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงมีแนวพระราชดำริพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่คณะราษฎรได้ชิงสุกก่อนห่าม และช่วงชิงพระราชอำนาจของพระองค์ไปด้วยด้วยการปฏิวัติ จบกระทั่ง คณะกู้บ้านกู้เมืองได้ยกกำลังเข้ามาเพื่อจะสถาปนาประชาธิปไตยที่แท้จริงขึ้น^๕

ดังนั้น การเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ตามกระแสข้างต้นจึงตีความการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ว่าเป็นเหตุการณ์ที่ทหารแย่งชิงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไปและถือเป็นจุดเริ่มต้นของระบอบเผด็จการทหารที่สืบต่อมาจนปัจจุบัน^๖ ดังนั้น การยกกองกำลังเข้ามาปราบปรามคณะราษฎรของคณะกู้บ้านกู้เมืองจึงเป็นความพยายามในการสร้างประชาธิปไตยที่แท้จริง การให้ความหมายตามกระแสหลักดังกล่าวนำไปสู่การจับคู่ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ กลุ่มผู้จงรักภักดี เป็นฝ่ายนักประชาธิปไตย กับอีกฝ่ายหนึ่ง คณะราษฎร ผู้เป็นบรรพบุรุษเผด็จการทหารของไทยนับแต่ ๒๔๗๕ จนนำไปสู่การเชิดชูเหตุการณ์คณะกู้บ้านกู้เมือง เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๖ ควบคู่กับเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ว่า “จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของคณะกู้บ้านกู้เมือง วีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๖” และ “จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖”^๗

อย่างไรก็ตาม ภายหลังรัฐประหาร ๒๕๔๙ ได้เกิดกระแสการให้ความหมายแบบใหม่ (Revisionist) ขึ้น ซึ่งเป็นกระแสการตีความที่ให้ความสำคัญกับการปฏิวัติ ๒๔๗๕ และบทบาทคณะราษฎรเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดกิจกรรมรำลึกถึงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ในฐานะวันชาติ การเฉลิมฉลอง ๘๐ ปีของการปฏิวัติ ๒๔๗๕ (๒๕๕๕) การให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและอนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ การรำลึกถึงวันปราบ “กบฏบวรเดช” ได้ถูกกระตุ้นให้กลับมาสู่ความทรงจำของสังคมไทย ในฐานะการต่อสู้กับอุดมการณ์อนุรักษนิยมในสังคมไทย^๘ ก่อให้เกิดแนวการเขียนถึงกบฏบวรเดช

๘ กบฏบวรเดช :

เบื้องแรกปฏิทินปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕

ในประวัติศาสตร์นิพนธ์การเมืองไทยใหม่ที่จับคู่ระหว่างคณะราษฎร ผู้ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเสมือนเป็นตัวแทนของประชาชนฝ่ายต่อต้านการรัฐประหาร ๒๕๔๙ ผู้นิยมประชาธิปไตย กับอีกฝ่ายหนึ่งคือกบฏบวรเดช อันเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มอนุรักษนิยม กลุ่มผู้จงรักภักดี ผู้ที่เสียผลประโยชน์ทางการเมืองจากการปฏิวัติ ๒๔๗๕ และเป็นปฏิปักษ์ประชาธิปไตยเปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนที่สนับสนุนการรัฐประหาร ๒๕๔๙^๙ เช่น ชาตรี ประทีตธนทการ, “เมรุคราวกบฏบวรเดช : เมรุสามัญชนครั้งแรกกลางท้องสนามหลวง” (๒๕๕๐), ศรัญญู เทพสงเคราะห์, “อนุสาวรีย์ปราบกบฏกับการรำลึกวีรชนผู้พิทักษ์การปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕” (๒๕๕๖), Federico Ferrara, “The legend of King Prajadhipok : Tall tales and stubborn facts on the seventh reign in Siam”, *The Political Development of Modern Thailand* (2012, 2015)^{๑๐} เป็นต้น

เป็นความจริงที่ว่า การศึกษาวิจัยในหัวเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ไปแล้วกว่า ๔๐ ปี เช่น วิทยานิพนธ์ของนิคม จารุมณี เรื่อง “กบฏบวรเดช พ.ศ. ๒๔๗๖” (๒๕๑๙) และบทความของนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ เรื่อง “กบฏบวรเดช : การเมืองของประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ของการเมือง” (๒๕๒๗)^{๑๑} งานวิชาการทั้ง ๒ ชิ้นนี้มีการค้นคว้าโดยใช้เอกสารจดหมายเหตุและเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการตั้งประเด็นความเป็นการเมืองของเหตุการณ์ดังกล่าวไว้แต่อย่างไรก็ตาม นับแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา มีการเผยแพร่หลักฐานใหม่ๆ ที่สำคัญเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าวออกสู่สาธารณชนเพิ่มมากขึ้นจนเป็นเหตุให้สามารถประเมินเหตุการณ์ดังกล่าวใหม่ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น พระบันทึกของหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, *สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น : ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕* (๒๕๔๓), หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ดิวงศ์สนธิ สวัสดิวัตน์, *๑ ศตวรรษ ศุภสวัสดิ์* (๒๕๔๓), ยาสุกิจิ ยาตาเบ (เขียน), เออิจิ มูราซึมา และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (แปล), *บันทึกของทูตญี่ปุ่นผู้เห็นเหตุการณ์ ปฏิวัติ ๒๔๗๕ : การปฏิวัติและการเปลี่ยนแปลงในประเทศสยาม*

(๒๕๕๐) และ ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์, *สมุดภาพพระยาพลพลพยุหเสนา ภาค ๒ : ปรากฏปฏิ พ.ศ. ๒๔๗๖ (๒๕๕๘) เป็นต้น*^{๑๒}

ด้วยเหตุนี้ หนังสือเล่มนี้ต้องการศึกษาเหตุการณ์ดังกล่าวในเชิงเหตุการณ์ (Event) อีกครั้ง ด้วยวิธีการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้กรอบแนวความคิดเรื่องการตัดสินใจของสถาบันการเมือง (Rational-Choice Institutionalism) อันเป็นแนวทางการศึกษาสถาบันนิยมใหม่ (Neo-Institutionalism) ของสาขาวิชารัฐศาสตร์ ทั้งนี้ แนวความคิดการตัดสินใจของสถาบันการเมืองเห็นว่า สถาบันการเมืองหาใช่เพียงองค์กรทางการเมืองที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายบัญญัติเท่านั้น แต่สถาบันการเมืองมีชีวิตจิตใจ มีความเชื่อ และสามารถตัดสินใจกระทำการเพื่อการอยู่รอดปลอดภัยของตนเองท่ามกลางการมีปฏิสัมพันธ์กับสถาบันการเมืองอื่นๆ ได้ โดยวิธีการนี้ ให้ความสนใจกับกระบวนการการมีปฏิสัมพันธ์ต่อสถาบันการเมืองอื่นๆ ซึ่งแต่ละสถาบันการเมืองจะตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลบนทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ หรือแม้กระทั่ง การลงทุนหรือการเสนอให้ประโยชน์ให้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อให้เป้าหมายของสถาบันการเมืองนั้นบรรลุความต้องการด้วย^{๑๓}

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาข้อถกเถียงเกี่ยวกับการตัดสินใจและปรับตัวของสถาบันพระมหากษัตริย์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ท่ามกลางความขัดแย้งเมื่อครั้งนั้นแล้ว บันทึกความทรงจำของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ถือเป็นงานชิ้นสำคัญในการอธิบายการดำรงพระองค์เป็นกลางของพระปกเกล้าฯ ตลอดวิฤตกาลของกบฏวรวงศ์/คณะกู้บ้านกู้เมืองนี้^{๑๔} กระนั้นก็ดี นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ นักรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ไม่ตัดสินใจพระราชหฤทัยในการแสดงท่าทีสนับสนุนรัฐบาลด้วยความกระตือรือร้น^{๑๕} อันมีทิศทางเดียวกันกับการตั้งข้อสังเกตของเฟเดอริโก เฟอรรารา (Federico Ferrara) ถึงการตัดสินใจวางบทบาทของพระปกเกล้าฯ ในช่วงเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นที่น่าถกเถียงเป็นอย่างยิ่ง^{๑๖}

กล่าวอย่างกระชับแล้ว ด้วยเหตุที่การปฏิวัติ ๒๔๗๕ ภาได้รับ การยอมรับจากกลุ่มผู้จงรักภักดีที่ประกอบด้วยเจ้านาย ขุนนาง และ เหล่าผู้จงรักภักดี เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีความคิดแบบอนุรักษนิยมที่เชื่อ ว่า ความไม่เสมอภาคเป็นเรื่องธรรมชาติ และสังคมไทยมีจารีตการ ปกครองโดยชนชั้นสูงมาตลอดประวัติศาสตร์ ดังนั้น ไม่สมควรเปลี่ยนแปลงการปกครองให้กลับตาลปัตร สุดท้ายแล้ว ด้วยความคิดและ ความต้องการของคนกลุ่มนี้ได้นำไปสู่เหตุการณ์ปฏิบัติการปฏิวัติครั้ง ใหญ่ที่เรียกกันทั่วไปว่า กบฏบวรเดช^{๑๗}

ในช่วงเวลาใกล้เคียงนั้น ความคิดแบบอนุรักษนิยมเป็นเช่นไร นั้น หม่อมราชวงศ์ทรงสุจริต นวรัตน และหม่อมราชวงศ์นิมิตรมงคล นวรัตนทรงให้ความหมายของคำดังกล่าวว่า “อนุรักษนิยม หมายถึง พวกหัวเก่าเห็นว่าวิธีการเก่าๆ ที่ใช้นั้นดีอยู่แล้ว การแก้ไขเปลี่ยนแปลง มีแต่จะได้รับผลร้าย...พวกนี้ถือคติว่า ก่อนกระโดดจงมองดูให้ดี กล่าว โดยทั่วไปแล้ว พวกนี้ถือราชวงศ์คือ พวกรอยะลิส์ม (Royalism) และโมนาธิสึม (Monarchism) นับเป็นแขนงหนึ่งของพวกคอนเซอ เวตีฟ หรือจะกล่าวว่า พวกคอนเซอเวตีฟพวกหนึ่งมาจากคตินับถือ ราชวงศ์ก็ได้” ทั้งนี้ “คอนเซอเวตีฟพวกนี้เห็นว่า กษัตริย์ทรงคุณแก่ ประเทศจึงสมควรสนับสนุนด้วยการถวายพระราชอำนาจ ความนับถือ และเทิดทูนบูชา คติรอยะลิส์มเห็นได้ชัดเจนในระบอบสมบูรณาญา สิทธิราช ถึงแม้เลิกใช้ลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชแล้ว คติรอยะลิส์ม ก็ยังมีอยู่”^{๑๘} โดยในหนังสือนี้ ผู้เขียนขอเรียกกลุ่มรอยัลลิส์ม (Royalism) ว่า กลุ่มผู้จงรักภักดี

ทั้งนี้ คำถามสำคัญในการศึกษาครั้งนี้คือ ภายหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ สถาบันพระมหากษัตริย์สยามมีการปรับตัวอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจวางบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในช่วง วิกฤตการณ์ความขัดแย้งช่วงต้นระบอบใหม่ที่เรียกกันว่า กบฏบวรเดช ตลอดจนแต่ละฝ่ายทั้งรัฐบาลและคณะกู้บ้านกู้เมืองมียุทธวิธีทางการ ทหารอย่างไร รวมทั้งประชาชนมีบทบาทในความขัดแย้งในช่วงต้น ระบอบใหม่อย่างไร

ควรบันทึกด้วยว่า หากพิจารณาคำเรียกขานของตนเองของแต่ละฝ่ายพบว่า รัฐบาลเรียกตนเองว่า “รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” และเรียกทหารจากหัวเมืองที่ยกกำลังเข้าต่อต้านการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ว่า “กบฏ” “พวกโจร” “กบฏบวรเดช”^{๑๙} ในขณะที่ฝ่ายต่อต้านฯ เรียกตนเองว่า “ผู้จงรักภักดีต่อองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”^{๒๐} “พวกข้าพเจ้าอันเป็นพวกของพระบรมราชวงศ์จักรี”^{๒๑} “พวกข้าพเจ้าคณะเจ้า”^{๒๒} “ทหารหัวเมือง” หรือ “คณะกู้บ้านกู้เมือง” ทั้งนี้ นายพันโท หม่อมเจ้าสุภัสสร์ธวัชศัสนิก วัสวัติน พระเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี และราชองครักษ์ ทรงเรียกคณะกู้บ้านกู้เมือง ผู้ต่อต้านฯ ว่า “The Counter Revolution”^{๒๓} ซึ่งหมายถึง คณะกู้บ้านกู้เมือง (“The Counter Revolution”) นั่นเอง

ด้วยเหตุที่การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางจนนำไปสู่ความไม่พอใจของชนชั้นในระบอบเก่า ส่งผลให้เกิดการตอบโต้รัฐบาลในหลายประการ และหนึ่งในการตอบโต้กลับนั้นคือ การใช้กำลังทางการทหาร จนกลายเป็น “สงครามกลางเมือง” ครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ โดยชนชั้นนำในระบอบเก่าใช้ความสัมพันธ์หรือเครือข่ายทางการเมืองในการระดมกำลังจนนำไปสู่การใช้กำลังทางการทหาร เหตุการณ์นี้จึงถือเป็นความขัดแย้งที่มีการใช้กำลังทางการทหารระหว่างรัฐบาลและฝ่ายก่อการกบฏเข้าตัดสินปัญหา จนเกิดความเสียหายครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยและถือเป็นจุดเปลี่ยนที่พลิกโฉมการเมืองสยามไปโดยสิ้นเชิง^{๒๔}

อย่างไรก็ตาม นำเสียดายที่การศึกษาเหตุการณ์กบฏบวรเดช/คณะกู้บ้านกู้เมืองมีงานสำคัญน้อยชิ้น อันอาจเข้าใจได้จากร่องรอยของความพยายามลดทอนความสำคัญของเหตุการณ์นี้ลง ดังเช่น ข้อความในงานเขียนของหลุยส์ คีร์วิต อดีตนักโทษการเมืองในคดีกบฏบวรเดช ความว่า “มิสเตอร์ แมคเคลเวย์ บรรณธิการแผนกภาษาอังกฤษของกรุงเทพฯ เดลิเมล์ได้ไปดูการยุทธในสมรภูมิด้านนั้นกลับมาแล้ว พอมาถึงสำนักงาน เขาถอดหมวกฟาดผลุงลงบนโต๊ะ พลาจตะโกน

บอกข้าพเจ้าว่า นี่มันรบอะไรกัน? ถ้าปรีณซ์บวรเดชไปจ้างชาวแม่ชีกันสัก ๑๐ คนมารบ ก็น่าจะให้เห็นการรบที่มีรสชาดดีมากกว่านี้มาก”^{๒๕} หลุยส์เสียตลิวว่า เหตุการณ์ดังกล่าวไม่มีความสำคัญแก่การเฉลิมฉลองจดจำอย่างที่รัฐบาลขณะนั้นดำเนินการว่า “ภายหลังจากการรบ โดยฝ่ายที่ยกมาพากันล่าถอยเตลิดกลับไปแล้ว ก็ได้มีการจัดสร้างอนุสาวรีย์เดินขบวนแห่ศพอย่างมโหฬารและประกาศวีรกรรมของผู้ที่เสียชีวิตฝ่ายรัฐบาลอย่างใหญ่หลวง จนกระทั่งเป็นที่สงสัยว่า ครั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชชนะศึกพะม่า ก็คงจะไม่มโหฬารเท่านี้ด้วย”^{๒๖}

ตรงข้ามกับทัศนะของหลุย ในสายตาของนายร้อยโท จงกลไกรฤกษ์ นายทหารของคณะกู้บ้านกู้เมืองคนหนึ่งที่เข้าร่วมการรบ กลับประเมินการก่อกบฏครั้งนี้ว่า “ไม่มีการกบฏครั้งใดที่เกิดขึ้นใหญ่โตเท่ากองทหารแทบทุกแห่ง เอาใจออกห่างจากรัฐบาล กองทัพอากาศรู้เห็นเป็นใจให้พวกกบฏใช้ทหารเพียงหมวดเดียวเข้ายึด กองทัพเรือประกาศตนเป็นกลาง...”^{๒๗} ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ดังกล่าวถูกปกคลุมด้วยอคติแห่งยุคสมัย ที่แม้แต่ผู้อยู่ในเหตุการณ์เดียวกันและเป็นฝ่ายเดียวกันในครั้งนั้น ยังประเมินความสำคัญของเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน

หรือแม้แต่การส่งเสียงเตือนคนรุ่นหลังของหม่อมราชวงศ์นิมิตรมงคล นวรัตน์ อดีตนักโทษคดีกบฏครั้งนั้น ในชีวิตแห่งการกบฏสองครั้ง (๒๔๘๒) ผู้ที่จะก้าวเข้ามาศึกษาเหตุการณ์และเรื่องราวของพวกเขาว่า “เป็นหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ ผู้จะต้องตัดสินใจว่า การกบฏครั้งใด เพื่ออะไร และมีเหตุผลอย่างไร นักประวัติศาสตร์จะไม่ด่วนทำคำวิพากษ์ในระหว่างที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์นั้นๆ ยังมีชีวิตอยู่ และทั้งจะต้องรอเวลาให้ความรู้สึกของประชาชนในเหตุการณ์นั้นๆ ดับสูญลง เป็นหน้าที่ของเขาที่จะรวบรวมข้อเท็จจริงจากหลักฐาน, เอกสาร, จดหมายและบันทึกต่างๆ โดยไม่มุ่งมายพิงความข้างเดียว ถ้านักประวัติศาสตร์ผู้ใดจะฟังเอาว่า คำแถลงการณ์ของรัฐบาลในการปราบกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นความจริงทั้งหมด โดยไม่ค้นคว้าหลักฐานอื่นบ้าง เขาก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้เสนอเรื่องเท็จต่อมนุษยชาติ”^{๒๘}

ดังนั้น เป้าหมายของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะต้องการศึกษา เหตุการณ์ (Event) ดังกล่าวโดยใช้หลักฐานที่เผยแพร่ใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักฐานจากงานเขียนและความทรงจำของเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือทรงอยู่ร่วมกับเหตุการณ์นั้น รวมทั้งงานเขียนรำลึกหรือความทรงจำ ในหนังสืองานศพของผู้เกี่ยวข้องทั้ง ๒ ฝ่ายได้พูดเพื่อให้เสียงต่างๆ (Voices) ของตัวแสดงในประวัติศาสตร์ถูกรับรู้ในวงกว้างแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังมีความต้องการท้าทายการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์การเมือง ไทย (Historiography) ที่ผ่านมา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และตีความ เหตุการณ์ดังกล่าวใหม่ให้ใกล้เคียงสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีความสมดุลของ เสียงจากตัวแสดงในประวัติศาสตร์ เพื่อให้สังคมไทยได้องค์ความรู้ใหม่ และเรียนรู้ประสบการณ์จากอดีตเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตย และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยให้เกิดสันติภาพอันยั่งยืนต่อไป

เชิงอรรถ

^๑ Thongchai Winichakul, “The Changing Landscape of the Past : New Histories in Thailand since 1973,” *Journal of Southeast Asian Studies* 26, no. 1 (1995), pp. 99-114.

^๒ Nakharin Mektrairat, “A Cultural Explanation of 1932 Political Change in Siam : Power of Narration and National Identity in Thai Politics,” Ph.D. dissertation Submitted to The Graduated school of Asia-Pacific Studies Waseda University, 2004, pp. I-II.

^๓ โปรดดูเพิ่มเติมใน ชาตรี ประกิตนันทการ, “คณะราษฎรหลังรัฐประหาร ๒๕๔๙,” *สถาปัตยกรรมไทยหลังรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙* (กรุงเทพฯ : อาน, ๒๕๕๘), น. ๓๗๗-๔๐๕.

^๔ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “คำนิยม,” ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์, (บ.ก.) *สมุดภาพพระยาพหลพลพยุหเสนา ภาค ๒ : ปรากฏกฎ พ.ศ. ๒๔๗๖* (กรุงเทพฯ : ต้นฉบับ, ๒๕๕๘), น. ๗; ณัฐพล ใจจริง, “กำเนิดระบอบประชาธิปไตยแบบอำนาจจำกัด : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย ๒๔๗๕-๒๕๙๐,” *ฟ้าเดียวกัน* ๙, ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๔), น. ๑๑๗-๑๓๗; ศรัญญา เทพสงเคราะห์, “คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระบอบใหม่ พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๕๙๔ : ที่มา แบบแผน และการปรับตัวของสถาบันกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ,” *ศิลปวัฒนธรรม* ๓๓, ๙ (กรกฎาคม ๒๕๕๕), น. ๗๒-๑๐๑.

^๕ โปรดดู ประจักษ์ ก้องกีรติ, *และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ : การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน ๑๔ ตุลา* (นนทบุรี : ฟ้าเดียวกัน, ๒๕๕๖).

^๖ โปรดดู ชัยอนันต์ สมุทวณิช, *๑๔ ตุลา: คณะราษฎร กับ กบฏบวรเดช* (กรุงเทพฯ : ชมรมประวัติศาสตร์ ชุมชนวิชาการอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗); “นายสุจินดา”, *พระปกเกล้าฯ กษัตริย์นักประชาธิปไตย* (กรุงเทพฯ : มิตรสยาม, ๒๕๑๙); “ปรีดา วัชรวงกูร”, *พระปกเกล้าฯ กับระบอบประชาธิปไตย* (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๐); รองศยามานนท์, *ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐). เป็นต้น.

^๗ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, *๑๔ ตุลา: คณะราษฎร กับ กบฏบวรเดช*, น. ๔๗.

^{๘๘} โปรดดูเพิ่มเติมใน ชาตรี ประกิตนันทการ, “คณะราษฎรหลังรัฐประหาร ๒๕๔๙,” น. ๓๗๗-๔๐๕.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, น. ๓๙๓-๔๐๕.

^{๙๐} ชาตรี ประกิตนันทการ, “เมรุคราวปราบกบฏบวรเดช : เมรุสามัญชน ครั้งแรกกลางท้องสนามหลวง,” *ศิลปะ-สถาปัตยกรรมคณะราษฎร สัญลักษณ์ทางการเมืองในเชิงอุดมการณ์* (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๒); ศรีบุญ เทพสงเคราะห์, “อนุสาวรีย์ปราบกบฏกับการรำลึกวีรชนผู้พิทักษ์การปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕,” *ศิลปวัฒนธรรม* ๓๔, ๑๒ (ตุลาคม ๒๕๕๖), น. ๑๑๕-๑๑๗; Federico Ferrara, “The legend of King Prajadhipok : Tall tales and stubborn facts on the seventh reign in Siam,” *Journal of Southeast Asian Studies*, vol. 43, 2012, pp. 4-31; Federico Ferrara, *The Political Development of Modern Thailand* (Cambridge : Cambridge University Press, 2015).

^{๙๑} นิคม จารุมณี, “กบฏบวรเดช พ.ศ. ๒๔๗๖” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙; นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “กบฏบวรเดช : การเมืองของประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ของการเมือง,” *วารสารธรรมศาสตร์* ๑๓, ๑ (มีนาคม ๒๕๒๗).

^{๙๒} หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, *สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น : ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕* (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๓); หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์, *๑ ศตวรรษ ศุภสวัสดิ์* (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๓); ยาสุกิชิ ยาตาเบ (เขียน), เออิชิ มูราชิมิ และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (แปล), *บันทึกของทูตญี่ปุ่นผู้เห็นเหตุการณ์ปฏิวัติ ๒๔๗๕ : การปฏิวัติและการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๐); ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์, (บ.ก.) *สมุดภาพพระยาพหลพลพยุหเสนา ภาค ๒ : ปราบกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖*.

^{๙๓} Barry R. Weingast, “Rational-Choice Institutionalism,” *Political Science: State of the Discipline*. Ira Katznelson and Helen V. Milner (eds.) (New York : W.W.Norton & Company, 2002), pp. 660-661.

^{๙๔} สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี, “พระราชบันทึก ทรงเล่า,” *เบื้องแรกประชาธิปไตย : บันทึกความทรงจำของผู้อยู่ในเหตุการณ์ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐* (กรุงเทพฯ : สยามคณิกาแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖).

^{๙๕} นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “ค่านิยม,” ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์, (บ.ก.) *สมุดภาพพระยาพหลพลพยุหเสนา ภาค ๒ : ปราบกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖*, น. ๗.

^{๑๖} Federico Ferrara, *The Political Development of Modern Thailand*, pp. 95-96.

^{๑๗} ผนัฐพล ใจจริง, *ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื่อ* (กรุงเทพฯ : ฟ้ายเดียวกัน, ๒๕๕๖), น. ๓-๖๓.

^{๑๘} ม.ร.ว. ทรงสุขจิต นวรัตน์ และ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์, *พรรคการเมืองสยามและต่างประเทศ* (พระนคร : โรงพิมพ์เจตนาผล, ๒๔๘๑), น. ๒๐, ๒๘.

^{๑๙} นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, *ความคิด ความรู้และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม ๒๔๗๕* (กรุงเทพฯ : ฟ้ายเดียวกัน, ๒๕๕๖), น. ๓๐๘. นครินทร์เห็นว่า รัฐบาลลี้เลและใช้เวลาหลายวันกว่าจะเรียกกองทัพจากหัวเมืองนี้ว่า กบฏ อย่างไรก็ตาม จากหลักฐานผู้เขียนพบว่า รัฐบาลมีความสำนึกและเรียกกองทัพหัวเมืองที่มาถึงดอนเมืองว่า “กบฏ” มาตั้งแต่วันแรก (๑๒ ตุลาคม) โปรดดู “ประกาศรัฐบาล วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๗๖,” *รวบรวมคำแถลงการณ์และประกาศต่างๆ ซึ่งรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงสยามได้ประกาศแก่ข้าราชการฝ่ายทหาร, พลเรือนและราษฎรทั่วไป รวมเล่ม ๑ ถึง ๖ แจกในงานพระราชทานเพลิงศพคณะนายทหารและนายตำรวจซึ่งเสียชีวิตในคราวปราบกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ ณ ห้องสนามหลวง วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๖* (พระนคร : โรงพิมพ์ศรีกรุง, ๒๔๗๖), น. ๑๒. ความว่า “ประกาศรัฐบาล เนื่องจากกองทหารฝ่ายรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทำการปราบปรามกองทหารฝ่ายกบฏและจะมีการยิงปืนใหญ่มาทำลายกองทหารฝ่ายกบฏนั้นด้วย...”

^{๒๐} นายพันตำรวจตรี หลวงชาญนิคม, “บันทึกชีวประวัติ ตอนกลาง (คราวตกทุกข์ลำบาก),” *ธรรมบรรยายยามยากและชีวประวัติของพันตำรวจตรีหลวงชาญนิคม (ทอง จันทรส)* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๔), น. ๘.

^{๒๑} แฉล้ม เลี่ยมเพชรรัตน์, *เคล็ดลับโหราศาสตร์ฉบับพิสดาร ภาค ๓* (พระนคร : โรงพิมพ์บริษัทการพิมพ์อโยธยา, ๒๔๘๙), น. ๖๘.

^{๒๒} แฉล้ม เลี่ยมเพชรรัตน์, *พฤษภัสต์จักรแบบจีน (ลักจับกะจื่อ)* (กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, ๒๕๑๑), น. ๙๒.

^{๒๓} หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์, *๑ ศตวรรษ ศุภสวัสดิ์*, น. ๑๐๒. ทั้งนี้ ปฏิวัติการปฏิวัติ (The Counter Revolution) มี ๒ ความหมายในความหมายแรกเป็นการเรียกรกระทำของกลุ่มนิยมกษัตริย์หรือกลุ่มนิยม

พระเจ้าหลุยส์ที่มีปฏิกิริยา (Reactionary) ต่อต้านการปฏิวัติฝรั่งเศส ๑๗๘๙ ซึ่งมุ่งโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการปฏิวัติครั้งก่อนหน้า โดยกลุ่มการเมืองนี้มีความจงรักภักดีกับระบอบการเมืองเดิมก่อนการปฏิวัติ ต่อมากำหนดกล่าวถูกใช้เรียกกลุ่มการเมืองทั้งที่เป็นพลเรือนและทหารที่ปฏิเสธมรดกทางการเมืองของการปฏิวัติฝรั่งเศส ๑๗๘๙ และรวมถึงความเคลื่อนไหวต่อต้านแนวทางต่างๆ ของการปฏิวัติด้วย โปรดดู “Counterrevolution.” Merriam-Webster.com.; <http://www.merriam-webster.com/dictionary/counterrevolution>. และ <https://en.wikipedia.org/wiki/Counter-revolutionary> [เข้าถึง ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

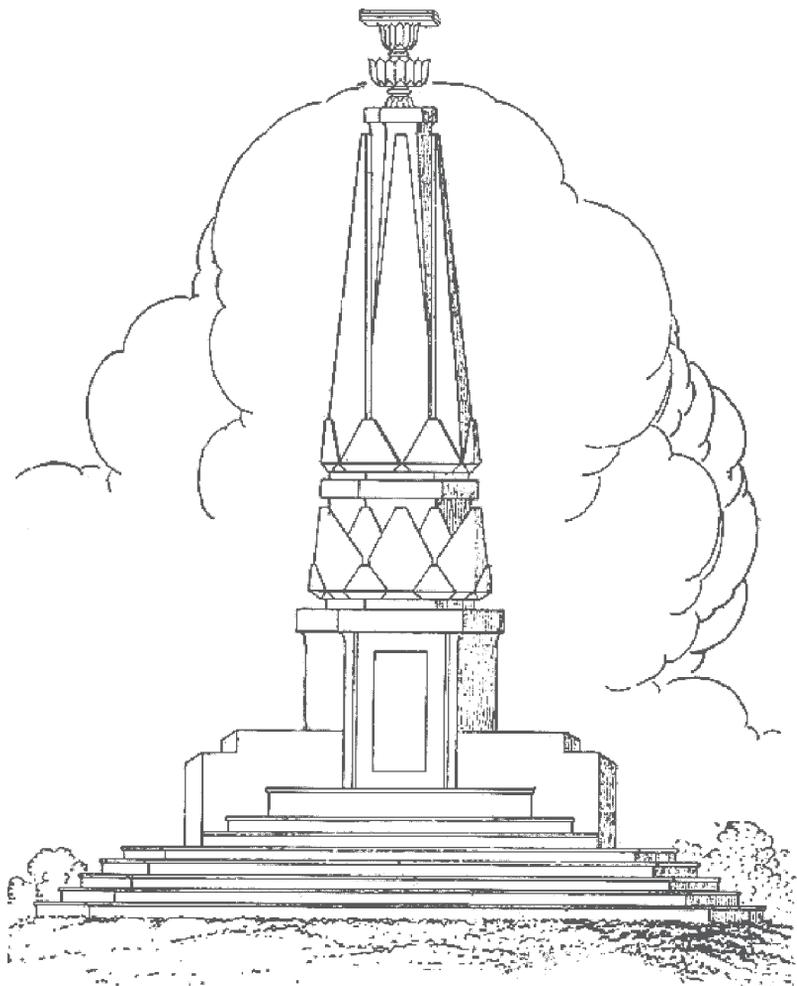
^{๒๔} นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “ค่านิยม,” ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์, (บ.ก.) *สมุดภาพพระยาพลพลพยุหเสนา ภาค ๒ : ปราบกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖*, น. ๖.

^{๒๕} หลุยส์ คีร์วัต, *ประชาธิปไตย ๑๗ ปี* (พระนคร : โรงพิมพ์โอเดียนสไตร์, ๒๔๙๓), น. ๒๐๔.

^{๒๖} *เรื่องเดียวกัน*, น. ๒๐๖.

^{๒๗} พิธีพระราชทานเพลิงศพ ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๑๓. (พระนคร : ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๓), น. ๙๒.

^{๒๘} ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์, *เมื่อนิมิตรและชีวิตแห่งการกบฏสองครั้ง* (พระนคร : อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๓), คำชี้แจง.

ความตึงเครียด ๒ ของระบอบการเมืองใหม่ในสยาม

ความคุกรุ่น

จากการพลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน

พลันที่คณะราษฎรได้ประกาศเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของสยาม เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นับเป็นการขีดเส้นแบ่งระหว่างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือระบอบเก่า กับระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบใหม่ ด้วยการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางทางการเมืองไปสู่ประชาชนเป็นแกนกลางของระบอบ ตามข้อความอันเรียบง่ายที่ว่า “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย” กล่าวอย่างกระชับคือ สารสำคัญที่เกี่ยวกับอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ในรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้ประกาศว่า นับแต่นี้ไปอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ดังนั้น สถาบันพระมหากษัตริย์จะมีพระราชอำนาจจำกัดตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเท่านั้น^๑

นับแต่นั้นรัฐประชาชาติ (Nation State) หรือรัฐที่หมายถึง